

16. Українка Леся. Твори : У 12 т. – К. : Наук. думка, 1976. – Т.12. Листи (1903 – 1913). – 1979. – 694 с.

17. Чопик Р. «Квітка» від Лесі // Чопик Р. Переступний вік: Українське письменство на зламі ХІХ – ХХ ст. – Львів - Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998. – С. 174 – 191.

Землянська А. В., Ковтун Ю. О.,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

ХУДОЖНЬО-ПОЕТИЧНИЙ ВЕРНІСАЖ «КОНТРАЖУР НАТХНЕННЯ»: ІНТЕРМЕДІАЛЬНІ АСПЕКТИ

«Контражур натхнення» (2010) – арт-проект поета, прозаїка й перекладача, члена Національної спілки письменників України Олега Гончаренка та художника-графіка, члена Спілки дизайнерів України Валерія Прохіна. Ідея створення цього художньо-поетичного вернісажу виникла з бажання оживити монохромні картини, оскільки, за словами художника, «одні малюнки в альбомі – це дещо сухо, буденно» [11], а слово надає зображенням об'єму, глибини, відчутної багатогранності почуттів і відчуттів. За В. Курманською, подібні творчі проекти (а їх у Олега Гончаренка кілька – збірки «Катрени оголошених картин (навіяне живописом Івана Марчука)» (2011), «Астрофізми вічної гончарні» (2016), фото-поетична трилогія про Мелітопольщину та її жителів «Мелітопольська паралель» (2011), «Столиця. Черешнева столиця» (2011), «Медовий блюз» (2012) тощо) є новим явищем на теренах Запорізького краю [7]. На зміну «брудності сьогодення» автори видання пропонують звернутись до основ духовності, істини, краси – усього, що можуть дати світові митці, і насамперед закликають до дії себе:

*Буди талант – цей контражур натхнення,
кураж космічний, сонячний порив!*

<...>

*Ти – милістю Господньою Художник!
Ти – милістю Господньою Поет! [9].*

Графіка В. Прохіна надихнула поета О. Гончаренка на створення глибоких, чуттєвих, філософських віршів. Вони ніби фокусують увагу на зображеному на картинах, акцентують на образах чи формах. Саме тому автори обрали назву «контражур» (франц. *a contrejour* – навпроти світла), що означає «зображення на картині, графічному аркуші, фото, в якому основне джерело світла розташоване позаду об'єкта, що зображується» [цит. за: 10, с. 2]. Таким світлом стають у книзі поезії О. Гончаренка. У дуєті автори створюють цілу симфонію відчуттів і барв життя, адже саме таку мету ставили перед собою:

*Своє чуття роздмухай камертонне
до світлотіней і напівтонів [9].*

Незважаючи на свою оригінальність, книга «Контражур натхнення» залишилася непоміченою в літературознавчих колах, хоча магія слова О. Гончаренка та

філософське наповнення його поезії неодноразово ставали об'єктами уваги науковців [1–7 та ін.].

Метою цієї статті є дослідження збірки «Контражур натхнення» як синтетичного утворення, в якому основні мотиви розкриваються одночасно у слові та графіці.

Так, доміантним у художньо-поетичному вернісажі є образ митця. Автори осмислюють його місце у Всесвіті та соціумі, високу місію носія духовних цінностей та мірила людської гідності, його страдницький шлях та воскресіння у своїх шедеврах.

Одним із програмних творів у збірці «Контражур натхнення» можна вважати поезію «Старий флюгер». Митець постає у вірші справжнім Лицарем Круглого Столу, адже сповнений внутрішнього аристократизму і живе за ідеалами честі й справедливості, керуючись духовними цінностями, які вже видаються багатьом його сучасникам застарілими, такими, що втратили свою вагу. Не випадково на картині зображене середньовічне місто, над яким піднімається ліричний герой, ніби флюгер на даху будинку, а в тексті вірша згадується давній осередок лицарства:

*І не вітрило ти, і не крило, а флюгер,
такий же, як цей Камелот, старий* [9, с. 3].

За Л. Копейцевою та В. Дімітровою, для поезії О. Гончаренка характерним є мотив неперервного зв'язку часів. Саме це незабганне відчуття, наголошують дослідниці, дає його віршам віру в майбутнє, визначену силою генетичної пам'яті [5, с. 155]. Визначення «старий» не лише означає давнину, коли існувала середньовічна фортеця короля Артура, столиця «держави британів», а й мудрість, глибоке знання життя та його законів, притаманне митцям. Тому на картині флюгером є сивочолий чоловік з довгою бородою та покрученими пальцями. Причому цей Лицар, хранитель духовності, готовий до останку служити людям, більшість із яких є лише «рабами», «плазунами», яких ця внутрішня «Висота» лякає:

*Але ти завжди й неодмінно «при параді»
готовий службу до Кінця-Кінців нести* [9, с. 3].

Однак таке високе призначення митця на цій же картині В. Прохіна нівелюється, подібно до того, яке місце зазвичай займає творець у реальності. У графіці флюгер-чоловік має вигляд опудала, що в поезії підкріплюється завданням, що його О. Гончаренко ставить перед своїм ліричним героєм, до якого звертається:

*...Ти – мудрих рук прехитрий витвір!
Тож з гайворонням чорним не мирись:
саме тебе боїться й любить Вітер...* [9, с. 3].

Стати на рівних з Вітром означає злитися з Душею Світу, з усім Всесвітом, бачити й чути серцем більше за інших, діяти наперекір перешкодам і сумнівам. Цей мотив не новий в літературі – він уже зустрічається, наприклад, у П. Коельо в його «Алхіміку» (1988). Історія пастуха Сантьяго, який, щоб вижити в пустелі, був змушений, за вимогою ворогів, «стати вітром», відображає, по суті, шлях самопізнання й самовдосконалення самого письменника. Таким бачить справжнього митця й О. Гончаренко, озвучуючи картину В. Прохіна «Старий флюгер».

У виданні «Контражур натхнення» образ творчої людини, митця стає багатограним: долаючи власну розірваність («*Ти – добрий Бог. Ти – хижий звір. І ти – Людина*» [9, с. 5]), переборюючи низькі інстинкти («*Всі вовчі «Я» свої ти знову склич на Круг, / поки вони ще мрії не загробили*» [9, с. 11]), він постає своєрідним монолітом у

хиткій дійсності, рушієм життя («це – *meiū perpetuum i особистий mobile*» (підкреслення автора. – А.З., Ю.К.) [9, с. 11]). Для характеристики свого ліричного героя, Майстра, справжнього Творця, О. Гончаренко добирає багато поетичних образів та епітетів, порівнянь, метафор, візуалізація яких представлена на графіках В. Прохіна. Так, митець у книзі постає «очима Безміру», «держидеревом веселишого Буття», своєрідним Феніксом «з тих, які в Огні летять» («Автопортрет») [9, с. 5]; Арлекіном, готовим «підняти цей світ по тривозі», носієм «Мелодії Мудрості» («Осіння мелодія») [9, с. 23]; «чарівником цих кварталів смарагдових», «месією оцих ойкумен химерних» («Середовище існування») [9, с. 25] тощо. На тлі пересічних людей, сірої маси, заклопотаної буденними проблемами й матеріальними потребами, творчі особистості видаються справжніми диваками, без яких, однак, неможливий будь-який розвиток цивілізації, що підтверджують картина «Тріумф дивацтва» та вірш із відповідною назвою, який її супроводжує:

...бо ж світ цей змінюють на краще диваки
і, схоже, чим дивакватіші, тим краще.

<...>

...Єдине важко – відняти собі коня,
щоб, як і ти, був «не від світу цього» [9, с. 7].

Глибокий інтертекст міфологічного, біблійного, книжкового походження допомагає поетові висвітлити вищезгаданий зв'язок часів і довести позачасовість образу та його значення. Не випадково справжній Геній, за твердженням О. Гончаренка, ставить «Знак Безкінечності На Палітурці Палімпсесту» [9, с. 11], воскресаючи щоразу у своїх шедеврах, навіть через багато поколінь («Стрибок у життя»). На це сподівається й В. Прохін, який головним героєм своїх графік часто робить себе, вплітаючи свій автопортрет у дивовижне коло художніх ребусів, у яких можна побачити символи життя, долі, плину часу (годинники, маятники, гральні кості тощо) та постмодерну гру культурними продуктами різних історичних епох – від античності до сьогодення.

Принциповою для авторів видання є вимога до митця залишатись вірним своїй місії охоронця духовності. При цьому, не важливо, чи цей митець є загальноновизнаним генієм, чи переслідуваний за свої витвори або зовсім нікому не відомий, як це підкреслено, наприклад, у вірші «Тетянка»:

І не зречись мети, бо їй, повір, однаково
(якщо ти – Геній!) чи «мажор», чи «маргінал» [9, с. 13].

Тут, імовірно, поет апелює й до сучасних митців, зокрема постмодерністів, творчість яких якраз і є своєрідним палімпсестом, виразником зв'язку культурних епох. Так, вірш «Покинута антика» супроводжує зображення, що нагадує статую Венери Мілоської, голову якої виклював ворон, від чого витвір античного майстра втрачає свою унікальність і схожий, радше, на манекен. Але в цій зміні епох, на думку О. Гончаренка, і полягає рух життя. І хоча сучасне становище мистецтва викликає дещо песимістичні почуття, адже

Загублено у постмодерні антику –
мільйони «затонулих Атлантид» [9, с. 17],

а «людина – більше не Митець», і місія творців здається давно забутою, «програною у кості», але в О. Гончаренка ця тема набуває мажорного звучання. Постмодернізм видається йому лише етапом для зародження нового мистецтва, як на

початку минулого століття, тому й згадується праця авангардиста К. Малевича як відправний пункт:

*Всього і треба – «плетива» прибрати
зі спектрів світовиду, а тоді б
на тлі (не «чорних») Райдужних Квадратів
своїх ваяти б нам Венер і Афродіт [9, с. 17].*

Виділене автором слово підкреслює настанову для сучасників створювати власні шедеври, спрямовані на майбутнє, які б не втрачали гостроту й актуальність протягом багатьох поколінь, подібно до праць Есхіла, Софокла чи Аристотеля. При цьому необхідним компонентом для творчості поет вважає загальнолюдські цінності: любов, гуманізм, вірність тощо:

*«Усяка мудрість родом із любові!
Усяка пісня родом із дзвіниць!» [9, с. 19]
(«Над безоднею фатуму»).*

У цій боротьбі за духовні цінності місія митця ще не завершена, тому О. Гончаренко пропонує своєму ліричному героєві забути вислів Е. Хемінгуея «По кому подзвін» (американський письменник позичив назву свого твору із проповіді англійського поета і священика Дж. Донна, де ця фраза стосувалась емпатії, ідеї нерозривності людини і світу, конкретного індивіда й інших людей, коли одна людина страждає і вмирає разом з іншими [8]). Натомість закликає вслухатись у магію світу, повернути «душі суттєвий стан мольфара» [9, с. 19]. Тому картина, до якої написано вірш, сповнена божественного світла, а постать людини гармонійно розташована в просторі, де зливаються водний і небесний виміри, а на горизонті відчиняються всі двері.

Отже, художньо-поетичний вернісаж, створений поетом О. Гончаренком та художником В. Прохіним, є своєрідним осмисленням ними сутності свого існування і призначення на землі. Автори представили у виданні різні іпостасі митця, свого ліричного героя, який виступає їхнім *alter ego*, – блазень, охоронець, лицар, філософ та інші – одночасно за допомогою еkleктичних словесних і зорових образів.

Однак залишилися й деякі аспекти, розгляд яких може стати матеріалом для подальших літературознавчих досліджень. Серед таких – роль Музи, жінки як джерела натхнення й берегині духовних цінностей, проблема екзистенційного вибору тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акулова Н.Ю. «Чому це людям захотілось раптом прози...»: мотив дива в поезії Олега Гончаренка (на матеріалі збірки «Катрени оголошених картин») / Н.Ю. Акулова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2012. – №3 (238). – Ч. 2. – С. 123–127. – (Філологічні науки).
2. Атрошенко Г.І. Магія слова (тайнопис збірки «Катрени оголошених картин (нав'яне живописом Івана Марчука)» Олега Гончаренка) / Г.І. Атрошенко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – Ч. 2. – №3 (238). – Лютий. – 2012. – С. 128–133.
3. Атрошенко Г.І. Таїна слова О. Гончаренка (за збіркою «Катрени оголошених картин (нав'яне живописом Івана Марчука)» // Літературні феномени Мелітополя: статті, нариси, есе: літературознавчі студії / Г.І. Атрошенко. – Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2013. – С. 166–184.

4. Зайдлер Н. І знов співаєш серцю в унісон: Вступна стаття // Гончаренко О. Дорога крізь хату: поезії / Н. Зайдлер, В. Зотова. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2004. – С. 6–16.

5. Копейцева Л.П. Домінантні ознаки філософської лірики Олега Гончаренка / Л.П. Копейцева, В.С. Дімітрова // Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. праць / відп. ред. О.Г. Хомчак. – Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. – Вип. 2. – С. 155–163.

6. Копейцева Л.П. Творчість Олега Гончаренка у фокусі постмодерної літератури / Л.П. Копейцева // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – №3 (214), лютий. – С. 157–162.

7. Курманська В. Суголося душ поета і художника / В. Курманська. – Режим доступу : <https://pilipyurik.com/literatory-zaporizha/483-2012-02-23-07-00-13>.

8. Метласова Т.М. Заглавие и эпиграф художественного текста как объект интертекстуального анализа (на примере произведений англоязычной литературы) / Т.М. Метласова. – Режим доступа: https://www.sgu.ru/sites/default/files/textdocsfiles/2014/02/26/dopolnennyy_doklad_metlasova_copy_copy.pdf

9. Прохін В. Контражур натхнення: худож.-поетич. вернісаж / В. Прохін, О. Гончаренко. – Мелітополь : Люкс, 2010. – 31 с.

10. Прохін В. Мова живопису чи мова й живопис? // Контражур натхнення / В. Прохін, О. Гончаренко. – Мелітополь : Люкс, 2010. – С. 1–2.

11. Увидела свет книга Валерия Прохина и Олега Гончаренка «Контражур натхнення» // Местные вести. – 2010. – 11 февраля. – Режим доступу : https://www.mv.org.ua/news/20915-uvidela_svet_kniga_valerija_prohina_i_olega_goncharenko_kontrazhur_nathnennja.html

Копейцева Л. П., Маковська А. О.
*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

СИНТЕЗ ТРАДИЦІЙНИХ І НОВАТОРСЬКИХ ЗОБРАЖАЛЬНО-ВИРАЖАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У НОВЕЛІСТИЦІ Г. ТАРАСЮК

До майстрів художнього слова ХХ–ХХІ ст. належить Галина Тарасюк. Її творчість стала об'єктом дослідження вітчизняних літературознавців та літературних критиків Н. Зборовської, Т. Качак, Є. Кононенко, Л. Копейцевої, Л. Пастушенка, В. Соболь, М. Якубовської, які наголошують, що її новелістика являє яскраву і самобутню грань обдарування [3; 4].

Проте, незважаючи на накопичений досвід аналізу новелістики, залишається чимало питань, пов'язаних із поглибленням уже напрацьованого, узагальненням здобутків, так і з визначенням перспективи з'ясування художньо-виражальних засобів її новелістики.

Г. Тарасюк – письменниця, у новелах якої спостерігаємо синтез традиційного і новаторського письма.